

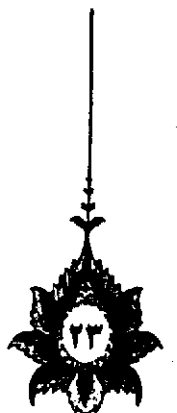

تعداد فراوانی از آیات قرآن، مستقیم یا غیر مستقیم در مورد پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله است که بخش عظیمی از قرآن را شامل می‌شود، و نقل همه‌ی آنها از حوصله‌ی این نوشتار خارج است، ولی این آیات را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

اول:

آیاتی که نام و صفات پیامبر صلی الله علیه و آله را بر می‌شمارد، در این رابطه ما حدود چهل مورد از نام‌ها و صفات ایشان را در قرآن یا فقیه که در این نوشتار آنها را بر می‌شماریم. سپس در بخش بعدی به توضیح و تفسیر مهمترین آنها می‌پردازیم.

۱. رسول الله: حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرستاده خداست. ^(۱)
۲. پیامبر: حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیام آور برجسته‌ی وحی الهی است. ^(۲)
۳. شاهد: حضرت محمد صلی الله علیه و آله گواه بر امت است. ^(۳)
۴. مبشّر: حضرت محمد صلی الله علیه و آله بشارتگر و مژده رسان الهی است. ^(۴)
۵. هشدارگر: حضرت محمد صلی الله علیه و آله هشدارگری الهی (= تذیر) برای مردم است ^(۵)

تفسیر

لهی

چهل

ر می

ع (۵)

۶. دعوت گر الهی: حضرت محمد ﷺ به سوی خدا (نه به سوی خود) است که با رخصت الهی مردم را به سوی حق فرا می خواند. «دَاعِيًا إِلَى اللَّهِ يَازِّنُهُ» (۶)
۷. چراغ: پیامبر اکرم ﷺ چراغ و منبع نور (سراج) امت است. (۷)
۸. نوربخش: پیامبر گرامی ﷺ منبع نورافشان (منیر) است که با نور خود راه انسان ها را روشن می کند. (۸)
۹. غمخوار امت: حضرت محمد ﷺ دلسوز و غمخوار امت است. از این رو مشکلات مردم بر او سخت است. «عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ» (۹)
۱۰. حریص بر خدمت رسانی: حضرت محمد ﷺ شوق خدمت به مردم دارد و بر خدمت رسانی حریص است. «حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ» (۱۰)
۱۱. دلسوز و مهربان با مؤمنان: حضرت محمد ﷺ نسبت به مردم مؤمن بسیار دلسوز و مهربان است. «بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ» (۱۱)
۱۲. مهورز مؤمنان: حضرت محمد ﷺ نسبت به مردم مومن همواره مهر می ورزد و رحمت او شامل مومنان می شود او جلوه ی رحیمیت الهی است. «بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ» (۱۲)
۱۳. مردمی: حضرت محمد ﷺ از میان خود شماسست، بنا بر این مشکلات دردها و نیازهای شما را درک می کند. «مِنْ أَنْفُسِكُمْ» (۱۳)
۱۴. بشر: پیامبر اسلام ﷺ بشری همانند شماسست، و فردی ماوراء انسان نیست تا مشکلات ما را درک نکند. «أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ» (۱۴)
۱۵. دریافت کننده وحی: حضرت محمد ﷺ به خدای متعال و فرشته ی وحی متصل است و وحی را از ماورای طبیعت دریافت می کند که به صورت قرآن می خواند. «يُوحِي إِلَيَّ» (۱۵)
۱۶. پایان بخش نبوت: حضرت محمد ﷺ آخرین پیام آور وحی الهی است. «خَاتَمُ النَّبِيِّينَ» (۱۶)
۱۷. فرزند پسر ندارد: حضرت محمد ﷺ هنگام وفات فقط یک فرزند دختر از خود بر جای گذاشت یعنی فاطمه علیها السلام، و هیچ فرزند پسری نداشت تا نبوت،

۱۷۰۹

قرآن کریم، معارف و اندیشه های تفسیری

سلطنت نشود. ﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ ﴾ (۱۷)

۱۸. محمد نام اوست: پیامبر اسلام ﷺ نام «ستوده» (محمد) داشت. (۱۸)

۱۹. احمد نام دیگر اوست: * نام پیامبر اسلام ﷺ در زبان پیامبران

قبلی «احمد» بوده است. ﴿ مَبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ ﴾ (۱۹)

۲۰. درس ناخوانده بود: پیامبر اکرم ﷺ سواد خواندن (و نوشتن) نداشت و معلم

و استاد ندیده بود تا نگویند مطالب قرآن را از انسان های دیگریاد گرفته است.

﴿ الْاُمِّيَّ ﴾ (۲۰)

۲۱. نامش در تورات وانجیل آمده است: * نام پیامبر اسلام ﷺ در تورات و

انجیل واقعی و تحریف نشده آمده بود، تا امت های پیشین به آمدنش امیدوار و

با او آشنا شوند. ﴿ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْانْجِيلِ ﴾ (۲۱)

۲۲. رسالت هدایتگر: پیامبر اکرم ﷺ آمده تا مردم را هدایت کند.

﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى ﴾ (۲۲)

۲۳. دارای دین حق: پیامبر گرامی ﷺ مردم را به سوی دین حق راهنمایی

می کند. ﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينٍ الْحَقِّ ﴾ (۲۳)

۲۴. رسالت جهانی: پیامبر اکرم ﷺ برای همه ی مردم جهان برانگیخته شده

است. ﴿ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ ﴾ (۲۴)

۲۵. رحمت الهی برای جهانیان: پیامبر اکرم ﷺ تجلی مهر و رحمت الهی بر همه

ی مردم جهان است. ﴿ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ (۲۵)

۲۶. جهانی سازی مطلوب: پیامبر گرامی ﷺ آمده است تا به دین حق، اسلام را،

بر همه ی ادیان پیروز گرداند و جهانی سازی صحیح و مطلوب داشته باشد؛

که این کار توسط فرزندش مهدی موعود علیه السلام به سرانجام می رسد.

﴿ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ ﴾ (۲۶)

◦ نک: مباحث تفسیر آیات، در همین نوشتار، که توضیح این مطالب خواهد آمد.

◦ همان.

۲۷. دارای مقام شفاعت: خدای متعال در قیامت مقام شفاعت به پیامبر ﷺ عطا می‌کند و آنقدر به او می‌بخشد تا راضی شود. ﴿لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾ (۲۷)
۲۸. یتیم: پیامبر اکرم ﷺ در کودکی یتیم شد و رنج بی‌پدری را چشید. از این رو پدری مهربان برای یتیمان امت بود. (۲۸)
۲۹. در پناه حق: پیامبر (ص) که یتیم شد در پناه حق قرار گرفت و تربیت شد. ﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى﴾ (۲۹)
۳۰. فقیر: پیامبر گرامی ﷺ فردی ثروت اندوز نبود بلکه فقیر بود و با فقیران می‌نشست و نیازمند به خدا بود. ﴿وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى﴾ (۳۰)
۳۱. غنی: رسول اکرم ﷺ اگرچه فقیر بود اما با اتصال به خدای متعال به ثروتی نامحدود دسترسی داشت! از این رو بی‌نیاز و غنی بود. (۳۱)
۳۲. نرم خو بود و سخت دل نبود: پیامبر ﷺ بر اساس رحمت الهی، با مردم به نرمی سخن می‌گفت و رفتار می‌کرد و سخت دل نبود. ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْتَضَوْا مِنْ حَوْلِكَ﴾ (۳۲)
۳۳. صاحب اخلاقی بزرگ و بزرگووارانه: پیامبر اکرم ﷺ دارای اخلاقی نیکو و بزرگووارانه بود، به طوری که خدای بزرگ، اخلاق او را عظیم معرفی می‌کند. ﴿إِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾ (۳۳)
۳۴. الگوی نیکو: پیامبر ﷺ در گفتار و کردار و عقایدش الگوی مردم است. ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (۳۴)
۳۵. مأمور اجرای عدالت: از طرف خدا مأمور اجرای عدالت، در بین مردم بود. ﴿وَأَمْرٌ لِّاعْدَالٍ بَيْنَكُمْ﴾ (۳۵)
۳۶. آموزش خواه مردم: پیامبر ﷺ برای مردم، از خدا استغفار و طلب آمرزش می‌کرد. ﴿وَأَسْتَغْفِرُ لَهُمْ﴾ (۳۶)
۳۷. عفو کننده مردم: حضرت محمد ﷺ از لغزش‌های مردم در می‌گذشت و سخت گیر نبود. ﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ﴾ (۳۷)

۱۷۱۱

۲۸. مشورت کننده با مردم: پیامبر ﷺ از مشورت مردم بهره می برد ولی در نهایت تصمیم گیری با رهبر اسلام بود. ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ...﴾ (۲۸)

۲۹. تلاش رحمت آمیز برای مردم: پیامبر اکرم ﷺ برای هدایت مردم و ترویج قرآن، تلاش زیادی می کرد به طوری که خود را به زحمت می انداخت؛ و این نشانه‌ی دلسوزی و مسئولیت شناسی ایشان بود. ﴿طه ﴿ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْتَى﴾ (۳۱)

۴۰. مهربان با دوستان و سخت گیر بر دشمنان: پیامبر اعظم ﷺ نسبت به مؤمنان مهربان، و نسبت به کافران سخت گیر بود.

﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ (۴۰)

دوم:

آیاتی که در برابر مخالفان از پیامبر ﷺ دفاع می کند. به عبارت دیگر، صفات سلبی پیامبر ﷺ را بر می شمارد و تهمت ها و اشکالات مخالفان را از ایشان دفع می کند:

۱. پیامبر ﷺ آموزش ندیده نیست: (۴۱) یعنی مطالب قرآن را از اساتید و معلمان، آموزش ندیده است بلکه از طریق وحی دریافت می کند.
۲. پیامبر ﷺ مجنون یعنی جن زده و دیوانه نیست: (۴۲) بلکه از سلامت کامل عقلی برخوردار است. ﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ﴾: « سپس از او روی برتافتند، و گفتند: دانش آموخته ای دیوانه است.»
۳. پیامبر ﷺ کاهن نیست (۴۳) یعنی او از طریق کهنات با ماوراء غیب در ارتباط نیست بلکه بر او وحی می شود.
۴. پیامبر ﷺ شاعر نیست (۴۴) یعنی مطالب قرآن که بر زبان او جاری می شود، مطالب خیالی یک شاعر نیست. بلکه حقایقی است که بر او وحی می شود، هر چند که دارای آهنگ خاص است. ﴿فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ تَتَّبِعُهُ بِهٖ رَبِّبَ الْمُنُونِ﴾:

«پس تذکر ده، که تو به نعمت (و لطف) پروردگارت، پیشگو و دیوانه نیستی، بلکه می‌گویند: «شاعری است که (حادثه) مرگ مشکوکی را برای او انتظار می‌کشیم!»
 ۵. پیامبر ﷺ ساحر و جادوگر نیست. (۴۵)
 ﴿كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ﴾؛
 «همچنین هیچ فرستاده‌ای (به سراغ) کسانی که قبل از آن (مشرک)ان بودند نیامد مگر اینکه گفتند: «(او) ساحر یا دیوانه است!»

○ یادآوری مهم:

همه‌ی موارد فوق از طریق مطالعه‌ی سیره‌ی و زندگانی پیامبر ﷺ قابل فهم و استنباط است. یعنی تاریخ زندگی پیامبر ﷺ یکی از مهمترین گواهان بر سلامت عقل، دیوانه نبودن، آموزش ندیدن ایشان، کاهن، شاعر و جادوگر نبودن ایشان است و مهمتر از آن، معجزه‌ی جاویدان او یعنی قرآن کریم است. که مهمترین شاهد صدق، عقل و نبوت ایشان است. در طی ۱۴ قرن، دعوت به مبارزه و تحدی کرده که مثل آن را بیاورند، (۴۶) ولی هنوز کسی مانند آن را نیاورده است.

سوم:

آیاتی که حقایق پیامبر ﷺ و رسالت و کتاب و حیانی او را تأیید می‌کند و گواهان حقایق را بر می‌شمارد. از جمله:

۱. گواهی خدای متعال بر حقایق پیامبر ﷺ (۴۷)

﴿لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾

«لیکن خدا به آنچه بر تو فرو فرستاد گواهی می‌دهد، که آن را از روی علمش فرو فرستاده است؛ و فرشتگان (نیز) گواهی می‌دهند (هر چند که) گواهی خدا کافی است.»

۲. گواهی فرشتگان بر حقایق پیامبر ﷺ (۴۸)

۳. گواهی کسی که دانش کتاب نزد اوست. (۴۹)

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ﴾

۱۷۳

« و کسانی که کفر ورزیدند می گویند: «(تو) فرستاده شده نیستی.» (ای پیامبر) بگو: گواهی خدا و کسی که علم کتاب (قرآن) نزد اوست، بین من و بین شما کافی است.»

۴. گواهی دانشمندان بر حقایق پیامبر ﷺ. (۵۰)

﴿ وَرَبِّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴾
« و کسانی که به آنان دانش داده شده، می دانند آنچه از پروردگارت به سوی تو فرو فرستاده شده، فقط حق است . و به سوی راه (خدای) شکست ناپذیر ستوده رهنمون می شود.»

تذکر: مهمترین گواه خدای متعال است که ناظر بر حالات همگان و حاضر در همه جاست سپس فرشتگان که همه چیز را ثبت می کنند و کسی که از ابتدای رسالت تا هنگام وفات پیامبر ﷺ در کنار ایشان و یاور او بود یعنی امام علی (ع) که به دانش کتاب آگاه است. در تفسیر آیه ی ۴۲ سوره ی رعد بیان می شود که مصداق کامل از کسی که دانش کتاب نزد اوست امام علی (ع) است. * البته در این میان دانشمندان نیز با مشاهده ی دلایل صدق و معجزه ی جاویدان پیامبر ﷺ یعنی قرآن، به حقایق او گواهی می دهند.

چهارم:

آیاتی که مسائل مربوط به زندگی خصوصی پیامبر ﷺ: از جمله مسائل همسران، پسر خوانده ایشان (زید) و... را بیان می کند. * (مثل سوره های: احزاب/۳۷، تحریم/۱-۴)

نک: تفاسیر نور الثقلین، البرهان، المیزان، نمونه و...

نک: این مطالب در تفاسیر قرآن، ذیل آیات سوره های فوق مورد بررسی قرار می گیرد.

پنجم:

آیاتی که مبارزات سیاسی و اجتماعی پیامبر ﷺ را بیان می‌کند. از جمله: آیات مربوط به جنگ‌ها (مثل انفال، فتح، توبه و...)

ششم:

آیاتی که به اعتبار و حجیت گفتار و کردار پیامبر ﷺ لزوم اطاعت از ایشان اشاره می‌کند. از جمله:

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴾^(۴۱)

« و خدا را اطاعت کنید و فرستاده [خدا] را اطاعت کنید؛ و اگر روی بر تائید پس بر عهده فرستاده ما فقط رساندن [پیام روشنگر و آشکار است. »

﴿ لَا يَكُونُ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾^(۴۲) « تا (ثروت‌ها) در میان توانگران شما [دست به دست] نگردد و آنچه را فرستاده [خدا] برای شما آورده پس آن را بگیرید (و اجرا کنید)، و آنچه شما را از آن منع کرد پس خودداری کنید؛ و [خودتان را] از [عذاب] خدا حفظ کنید که خدا سخت کیفر است. »

﴿ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾^(۴۳)

« (پیامبران را) با دلیل‌های روشن (معجزه آسا) و نوشته‌های متین (فرستادیم) و آگاه‌کننده (قرآن) را به سوی تو فرو فرستادیم، تا آنچه را که به سوی مردم فرود آمده، برای آنان روشن کنی؛ تا شاید آنان تفکر کنند. »

هفتم:

آیاتی که گفتار و شکوه‌های پیامبر ﷺ و نیز به شفاعت ایشان در رستخیز اشاره می‌کند. از جمله: ﴿ وَتَسْأَلُكَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴾^(۴۴)

« و حتماً در آینده پروردگارت به تو عطا می‌کند و بخشنود می‌شوی. »

﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴾ (۵۵)

« و فرستاده (خدا) گفت: «ای پروردگار [من]! در حقیقت قوم من از این قرآن دوری گزیده اند!»

تذکر: البته آیات دیگری نیز در مورد پیامبر ﷺ وجود دارد که به همین اندازه اکتفا می کنیم.

پی نوشتها :

۱	فتح ۲۹/ احزاب ۴۰/ اعراف ۱۵۸/
۲	احزاب ۴۵/
۳	احزاب ۴۵/
۴	احزاب ۴۵/
۵	احزاب ۴۵/
۶	احزاب ۴۶/
۷	احزاب ۴۶/
۸	احزاب ۴۶/
۹	توبه ۱۲۸/
۱۰	توبه ۱۲۸/
۱۱	توبه ۱۲۸/
۱۲	توبه ۱۲۸/
۱۳	توبه ۱۲۸/
۱۴	کهف ۱۱۰/
۱۵	کهف ۱۱۰/
۱۶	احزاب ۴۰/
۱۷	احزاب ۴۰/
۱۸	احزاب ۴۰/
۱۹	صف ۶/
۲۰	اعراف ۱۵۷/ عنکبوت ۸/
۲۱	اعراف ۵۷/
۲۲	فتح ۲۸/
۲۳	فتح ۲۸/
۲۴	سجده ۱۸/
۲۵	سجده ۱۸/
۲۶	سجده ۱۸/
۲۷	سجده ۱۸/
۲۸	سجده ۱۸/
۲۹	سجده ۱۸/
۳۰	سجده ۱۸/
۳۱	سجده ۱۸/
۳۲	سجده ۱۸/
۳۳	سجده ۱۸/
۳۴	سجده ۱۸/
۳۵	سجده ۱۸/
۳۶	سجده ۱۸/
۳۷	سجده ۱۸/
۳۸	سجده ۱۸/
۳۹	سجده ۱۸/
۴۰	سجده ۱۸/
۴۱	سجده ۱۸/
۴۲	سجده ۱۸/
۴۳	سجده ۱۸/
۴۴	سجده ۱۸/
۴۵	سجده ۱۸/
۴۶	سجده ۱۸/
۴۷	سجده ۱۸/
۴۸	سجده ۱۸/
۴۹	سجده ۱۸/
۵۰	سجده ۱۸/
۵۱	سجده ۱۸/
۵۲	سجده ۱۸/
۵۳	سجده ۱۸/
۵۴	سجده ۱۸/
۵۵	سجده ۱۸/

۱۷۱۶

قرآن کریم ، معارف و اندیشه های تفسیری

